

ANMELDELSE

Den dansk-sovjetiske spion

Historien om den danske malersvend Georg Laursen, der både blev spion for USSR og storinkvisitor for Komintern, er velfortalt og tankevækkende.

af Mette Skak

Julie Birkedal Riisbro og Niels Erik Rosenfeldt.

Agent for Lenin og Stalin.

En dansk malers utrolige liv.

Kristeligt Dagblads Forlag 2021.

348 s. 299,99 kr.

Georg Laursens liv var én stor røverhistorie. Det vidste den danske malersvend godt selv, for på et tidspunkt kontaktede han selveste Erik Balling for at foreslå en tilpas kulørt filmatisering af hans liv. Balling bed dog ikke på.

Følgelig har vi kun denne nyudgivne skriftlige biografi at henholde os til. Men Riisbro og Rosenfeldt leverer til gengæld en suveræn rekonstruktion, der balancerer fornemt mellem den historiefaglige akribi og læserens krav på en fængende fortælling. Forlaget skal roses for ikke at have slagtet det videnskabelige noteapparat og blot anbringe det bagest i bogen.

Selv om Laursen er ukendt for nutidsdanskere, var han kendt og givetvis frygtet som Moskvas mand blandt danske kommunister tilbage i DKP's velmagtsdage i tiden omkring

Anden Verdenskrig. Han blev født i Svendborg i 1889 og voksede op i Aarhus, hvor den stilsfærdige og videbegærlige malersvend blev radikaleret som glødende kommunist.

”Han har set *lyset*,” som forfatterne skriver i bogen.

I årene op til Første Verdenskrig tog han på valsen (udtryk om nogle håndværkeres uddannelse, der involverer at rejse væk, *red.*) og tilbragte flere år i Zürich, hvor også Lenin søgte tilflugt. Den både energiske og sprogkyndige Laursen tog kegler hos Lenin og blev kurer for ham i 1916. Han kunne som dansker fra et ikke-krigsførende land diskret sikre forbindelsen til Spartakus-gruppen i Berlin under Rosa Luxemburg og Karl Liebknecht.

Ledende skikkelse i DKP

I 1918 blev Laursen tilknyttet den sovjetiske efterretningstjenestes forgreninger i Schweiz. Han var også med på barrikaderne under den

generalstrejke, der lammede hele Schweiz imens November-revolutionen brød ud i Tyskland samme år. Det kunne de schweiziske myndigheder ikke have. I 1919 blev Laursen anholdt og udvist til Danmark, hvor han blev en ledende skikkelse i den kommunistiske gruppering, der efterhånden blev til DKP. Hans fortid sammen med Lenin gav ham en flyvende start som en af kadrerne i Lenins nye verdensomspændende venstrefløjsorganisation Komintern. Den blev stiftet i marts 1919, og Laursen fik ansvaret for at få DKP til at rette ind.

I 1924 blev han valgt ind i Kominterns Internationale Kontrollkommission, der var en eksklusiv forsamling på sytten internationale kommunister – en slags Moskvas ”Spanske Inkvisition”.

Ud over sit kommissærvirke blev Laursen tilknyttet Kominterns hemmelige udlandsapparat OMS, hvilket på ny bragte ham tæt på det sovjetiske hemmelige politi OGPU.

”Jeg blev anvendt som illegal, konspirativ medarbejder, dels i Moskva og dels i udlandet i henhold til særlige ordrer,” som det hedder med Laursens egne ord fra hans selvbiografi i Komintern-arkivet. Dette karriereskifte til nu at være fuldblodssovjetisk spion passede fint med hans ”lyst, evner og udviklingsmuligheder,” som Laursen selv udtrykte det.

Han slog sig ned i de brølende 1920'eres Berlin, som forfatterduoen Julie Birkedal Riisbro og Niels Erik Rosenfeldt tegner et uimodståeligt portræt af i deres nye biografi.

I Berlin mødte Laursen sit livs kærlighed og livsledsager Elfriede Marczinski fra Østpreussen. Men det var også her, at han blev arresteret og dømt som spion for senere at blive fangeudvekslet til Sovjetunionen.

Bogens store *scoop* er analysen af de tyske RKO-arkivalier fra retssagen, herunder det charmerende kodesystem, som Laursen og konsorter benyttede i deres fordækte hverv. DKP's partiformand og Laursen selv gik under kodenavne ”Greven” og ”Baronen”, Moskva omtaltes som ”Onkel”, mens koden for Danmark var ”Værts-huset” – der fik vi den!

Storinkvisitor i Komintern

Georg Laursen og Elfriede Marczinski slog sig ned i Moskva, blev sovjetiske statsborgere, og Laursen fik sågar russificeret sit navn til Georg Frantsevitj Moltke. I 1929 fik de datteren Solveig, mens Laursen vendte tilbage som såkaldt storinkvisitor i Komintern.

Men omkring 1930 blev han sendt på hemmelig mission i Kina, hvorefter hele familien slog sig ned i Shanghai – Østens svar på det vilde Berlin og ”Asiens spionagehovedstad”.

Sandsynligvis krydsedes Laursens spor her med den sovjetiske mesterspion Richard Sorge. Dermed ikke være sagt, at de samarbejdede som et andet James Bond og Felix Leiter-par. Sorge bedrev primært militær spionage mod Japan og herigennem Hitlers Tyskland, hvorimod Laursens profil som spion fremgår gennem ”de færdigheder, han mere specifikt har opnået i at afdække de russiske eksilgruppers aktiviteter”, som forfatterne skriver.

Laursen var således en forlænget arm for den sovjetiske kontrapionage i dens jagt på ’De Hvide’ – modparten i den blodige sovjetiske borgerkrig 1918-1920, der var lodret imod bolsjevikernes statskup.

Laursen blev på den baggrund hædret i 1935 som ”ærestjekist” – et soleklart vidnesbyrd om hans professionalisme og høje placering i den sovjetiske hakkeorden. Men fra da af begyndte ikke bare partispidserne og de ledende sovjetiske officerer, men også selveste bødlerne i det hemmelige politi at blive ramt af Stalins terror i årene 1936-38.

At Laursen ikke blev fældet på sin omgang med Lenin og hans kampfæller i Schweiz – de nu forhadte og efterhånden udryddede Zinovjev, Radek og Trotskij – var for ham et mirakel.

Måske Laursen var uundværlig for Stalin. Han var trods alt kosmopolitisk mester udi at infiltrere de russiske eksilmiljøer. Det fremgår af bogen, at han var stalinist til benet med deraf følgende ”kommissærmoral”. Det var vel den, der fik ham til at sluge tsunamien af justitsmord mod kolleger og partikammerater råt. Eksempelvis var Laursen ud over Aksel Larsen den eneste dansker, der vidste besked om Arne

Munch-Petersens kranke skæbne og død i et sovjetisk fængsel. Alligevel løj han groft herom over for DKP-avisen Land og Folk ved at påstå, at Arne Munch-Petersen var endt i hænderne på Gestapo.

Norsk radiopropagandist

Laursen overlevede både 1930'ernes rædsler og 1940'ernes verdenskrig som højtstående kadre-ansvarlig i Komintern. Under krigen blev han tillige tilknyttet den sovjetiske radiopropaganda med ansvar for at holde kommunisterne i Norge til ilden. Komintern og Laursen blev evakueret til byen Ufa.

Efter den formelle nedlæggelse af Komintern i maj 1943 fortsatte han sit propaganda- og efterretningsvirke i det såkaldte NII-205 og nedfældede belastende karakteristikkere af såvel ledende danske socialdemokrater som kommunister. Men så, som en udløber af Leningrad-affæren, der førte til henrettelser af flere topfolk i Leningrad, blev han arresteret i 1949 og idømt forvisning til Sovjetrepublikken Kasakhstan. Dommen blev imidlertid omstødt i 1951.

Nogen i det sovjetiske system holdt åbenbart hånden over Laursen. Betegnende nok lykkedes det ham også at forbedre sine forhold efter Stalins død i 1954 ved at skrive til den nye førstesekretær Khrusjtjov.

Omkring 1970, da han levede som pensionist i Moskva, kontaktede han Danmarks Radio og tilbød at medvirke i tre TV-udsendelser om hans enestående fortid. Men selv de berygtede røde lejesvende takkede nej.

Det er nærliggende at tro, at hverken de eller Balling skulle nyde noget af at helgenkåre denne forbenede stalinist. Balling var jo en gammeldags socialdemokrat.

Med andre ord ligger den afgørende værdi i Riisbros og Rosenfeldts værk i, at de er mere sanddru end Laursen selv var over for partikammeraterne i DKP.

Riisbro og Rosenfeldt sætter løbende Laursens gøren og laden ind i hele den samtids-historiske kontekst. Og så gør de det klart, hvem der betalte prisen for Laursen-familiens omskif-

telige liv. Det afsondrede nemlig datteren Solveig fra det omgivende russisktalende sovjetiske samfund, og hun nærmest hutlede sig igennem tilværelsen derovre.

Efter Georg Frantsevitj Moltkes – altså Laursens – død i 1977 døde hans kone Elfriede af kræft i 1978. Dagen efter fandt man deres nu 49-årige, givetvis ensomme og antagelig fortvivlede enebarn Solveig druknet.

Mette Skak (f.1956) er uddannet i russisk og historie ved Aarhus Universitet og ph.d. i statskundskab fra Københavns Universitet. Mette Skak er lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet og ekspert inden for russisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Hun er medlem af redaktionskomitéen for Udenrigs.

